

SZÖVEG –
DÉR KATALIN klasszika-filológus

SOROZAT –
BIBLIA ÉS IRODALOM

VÉGZET VAGY SZABADSÁG?

*„Ha megkérdeznéd tőlem, jó hivem,
hogy mit adott e vigasságtalan lét,
mindössze ezt felelném röviden:
ismertem Krisztust s ismertem Anankét.”*

(Áprily Lajos: *Ha megkérdeznéd*)

◆ Ez a költemény egyszerű, természetes, csaknem pongyola stílusú csevegésnek indul, mégis igazi létösszegzés, a 78 éves Áprily Lajos életútját, világszemléletét summázza. Egy idős ember szól a fiatalabbhoz, hogy átadja neki életről szerzett tapasztalatai lényegét. A második sorban aztán a csevegésből váratlanul egy olyan kifejezés bukkan fel, amelyre felkapjuk a fejünket: *vigasságtalan lét*. Ezt a fosztóképzős jelzőt soha senki nem használta a magyar költészetben. *Vigasságtalan*: ez a lét summája, így jellemezhető, a hiánnyal. *Vigasság*, öröm nélküli a lét. Nem valamilyen, nem szomorú, tragikus vagy bús a lét – rosszabb, semmilyen, *vigasságtalan*.

Valamit azért mégis adott, a legnagyobbat, a választás lehetőségét az élet két útja között: *ismertem Krisztust s ismertem Anankét*. Két görög név. Kezdjük a másodikkal! *Ananké* a görög mitológiában az elkerülhetetlen kényszert, a végzetet, a megmásíthatatlan sorsot, a szükségszerűséget megszemélyesítő istennő, a költő is nagybetűvel, személyként említi. Ő a kozmosz kezdete és lényege. A képzőművészeti ábrázolásokon térdei között orsót pörget, ez az orsó a világ tengelye. Máskor kígyó alakban mutatkozik, amint tetőtől talpig az emberre tekeredik, körülfonja, gúzsba köti, és öleléséből nincs szabadulás. *Ananké* orsójának kényszerpályáján forog a világ és az ember. Nagyobb ő az isteneknél, akikre nincs is szükség, úgyis mindenben *Ananké*

az úr, akinek hivatása hozzáférhetetlenné tenni a kozmoszban azt a pontot, ahol az emberi és az isteni világ érintkezhetne. Nincs kapcsolat, nincs megváltás, nincs semmi. Krisztus *Ananké* ellentéte, a szabadság, ahogy a neve mutatja: Krisztus a szabadító. *Ananké* vagy *Krisztus*: mindenki előtt ez a két választás áll. *Anankét* jól ismerjük. Kényszerekre hivatkozva keresünk felmentést tetteink, felelősségünk alól. Mit tegyek, hisz kényszerpályán mozgok, ilyen a helyzetem, a körülményeim, muszáj megtennem a rosszat; ha rosszat kapok, kénytelen vagyok viszonzni; hát, valahogy nekem is meg kell élnem, és így tovább. Ettől boldogok ugyan nem leszünk, sebeket adunk, sebeket kapunk, mégis hipnotizáltan ragaszkodunk a megszokott rosszhoz. Annyira, hogy még az elvben keresztény középkori gondolkodás is elfogadta, az újkor meg tovább erősítette *Ananké* hatalmát, míg végül a 19–20. század katasztrofális filozófiai rendszereket gyártott belőle: a pozitívizmust, a determinizmust, a marxizmust. *Krisztus* neve ismerősebb, személye mégis ismeretlenebb, mint a kényszerre hivatkozó vulgáris szemlélet. Pedig Isten azért küldte el őt, hogy ettől a kényszerléttől hozzon szabadulást, megmutassa, mit jelent szabad életet élni. Ő az út, az igazság, az élet, márpedig egyedül az igazság az, ami szabaddá teszi az embert. *Krisztussal* nem kell kényszerekre hivatkoznunk, szabadok lehetünk a jóra, mert ami embereknek lehetetlen, az Istennek lehetséges. ◆

